

Wetenschappelijk Onderzoek- en
Documentatiecentrum

Cahier 2023-19

Ontwikkelingen in ernstig geweld door jeugdigen in de periode 2010 tot en met 2021

Samenvatting

Cahier 2023-19

Ontwikkelingen in ernstig geweld door jeugdigen in de periode 2010 tot en met 2021

Samenvatting

J.E.H. Beijers
N. Tollenaar
A.M. van der Laan

Cahier

De reeks Cahier omvat de rapporten van onderzoek dat door en in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum is verricht. Opname in de reeks betekent niet dat de inhoud van de rapporten het standpunt van de Minister van Justitie en Veiligheid weergeeft.

Samenvatting

Introductie

Er is in de afgelopen jaren veel aandacht voor ernstige geweldscriminaliteit onder jeugdigen in Nederland. Nieuwsberichten hebben het over verjonging en verharding van de jeugdcriminaliteit en over een toename in ernstig geweld onder jongeren. Zorgen leven er ook in de politiek en onder professionals.

De algehele jeugdcriminaliteit is in de afgelopen twintig jaar juist aanzienlijk afgenomen. Hoewel er ook na 2015 een afname in geregistreerde jeugdcriminaliteit wordt gerapporteerd in de Monitors Jeugdcriminaliteit (MJC) 2020 en 2023, gaat dit niet voor alle misdrijven op. Zo is er sprake van een lichte stijging in het aantal strafrechtelijk vervolgte minderjarige daders van zware mishandeling en (poging tot) doodslag. Daarnaast is sprake van een stabilisatie in het aantal jongvolwassen strafrechtelijke daders van die delicten.

In dit onderzoek wordt deze ontwikkeling voor ernstige geweldsdelicten nader bekeken, door te onderzoeken waar en in welke mate ernstig geweld onder jeugdigen plaatsvindt, en in hoeverre zorgen over geweldscriminaliteit onder jongeren terecht zijn. Dit gebeurt aan de hand van de volgende hoofdvraag:

Welke ontwikkelingen doen zich voor in de jaren 2010 tot en met 2021 in (ernstige) geweldscriminaliteit waarbij jeugdigen zijn betrokken?

Deze ontwikkelingen worden onderzocht aan de hand van data over jeugdigen die door het OM of de rechter schuldig zijn bevonden aan een geweldsmisdrijf, evenals aan de hand van gegevens van zelfrapportage van ouderschap. In dit rapport wordt soms ook verwezen naar verdachten en ontwikkelingen in aantallen verdachten. Het gaat hierbij dan om jeugdigen die door het OM als verdachte van een ernstig geweldsmisdrijf zijn aangemerkt, waarvan een deel uiteindelijk ook schuldig zal worden bevonden. Dit onderzoek betreft een verdiepend onderzoek naar geweld uitgevoerd binnen de kaders van de Monitor Jeugdcriminaliteit.

Methoden

Voor het beschrijven van ontwikkelingen in de geregistreerde geweldscriminaliteit onder jongeren, wordt gebruikgemaakt van het Onderzoeks- en Beleidsdatabase Justitiële Documentatie (OBJD) over strafrechtelijke daders. De selectie van de OBJD-data die voor het onderzoek gebruikt wordt betreft zaken waarin jeugdigen met een pleegleeftijd van 12 tot 23 schuldig zijn bevonden aan één of meerdere geweldsmisdrijven die zijn afgedaan in de periode 2010 tot en met 2021. Er wordt zowel gerapporteerd over *absolute aantallen* jeugdige strafrechtelijke daders, als *relatieve aantallen*: het aantal strafrechtelijke daders per 100.000 leeftijdsgenoten. Er wordt daarnaast gerapporteerd over *percentages*, om aan te geven wat het aandeel van een subpopulatie is ten opzichte van de gehele populatie. Ten slotte wordt ook gerapporteerd over het aantal feiten waarvoor jeugdigen in een jaar veroordeeld zijn.

Naast de OBJD-data, wordt ook gebruikgemaakt van data van de langlopende Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit (MZJ). Dit betreft cross-sectionele data van een vragenlijst onder jongeren uit de algemene populatie, afgenomen in de jaren 2005, 2010, 2015 en 2020. Bij alle metingen zijn jongeren van 10 tot 18 jaar geënquêteerd. Jongvolwassenen zijn enkel bevraagd bij de metingen van 2015 en 2020. Er wordt gerapporteerd over de prevalentie, dus het percentage jongeren dat in een jaar een delict rapporteert, evenals over de frequentie van plegen.

Resultaten

De belangrijkste bevindingen zijn hier samengevat weergegeven.

Geregistreeerde geweldscriminaliteit door jeugdigen gedaald

De resultaten in dit rapport laten zien dat het aantal jeugdige strafrechtelijke daders van geweldscriminaliteit is gehalveerd tussen 2010 en 2021. Wel vult de daling af in de laatste jaren. Ook valt op dat de daling van het aantal minderjarige strafrechtelijke daders van geweld minder sterk is dan de dalingen bij andere delicten. Deze verschuiving leidt tot een groter percentage daders van geweld onder alle jeugdige strafrechtelijke daders, hoewel het feitelijke aantal daders is afgenomen.

Ernstig geweld door jeugdigen overwegend gedaald in 2010-2021, wel lichte toename ernstig geweld door minderjarige jongens in 2018 tot en met 2021

Ook het aantal geregistreeerde jeugdige daders van de ernstige geweldsmisdrijven zware mishandeling, doodslag en moord is een stuk lager in 2021 ten opzichte van 2010. Gemiddeld genomen gaat het bijna om een halvering. Sinds 2018 is er echter sprake van een stijging. De lichte stijging in ernstige geweldsmisdrijven in 2019 waarover in de Monitor Jeugdcriminaliteit 2020 wordt gerapporteerd, zet dus door in de jaren 2020 en 2021. Deze stijging is grotendeels toe te schrijven aan een toename in het aantal minderjarige mannelijke strafrechtelijke daders van zware mishandeling en doodslag. Het gaat dan vooral om pogingen. Het overgrote deel (meer dan 80%) van de jeugdige daders van een ernstig geweldsmisdrijf is enkel schuldig bevonden aan één of meerdere pogingen tot het plegen van een dergelijk misdrijf. Slechts een beperkt deel is schuldig bevonden aan een voltooide zware mishandeling of doodslag. Hoewel tot en met 2021 sprake is van een lichte stijging van dit type misdrijven, signaleert het OM over 2022 juist weer een daling in het aantal zaken tegen jeugdigen wegens een ernstig misdrijf.

Weinig veranderingen in leeftijdsverdeling en aandeel vrouwelijke daders

De leeftijdsverdeling van jeugdige strafrechtelijke daders van ernstig geweld is niet veel veranderd in de periode 2010 tot en met 2021, al is de piekleeftijd wel wat verschoven. In de periode 2010-2012 zat deze nog tussen de 17 en de 19. In de periode 2019-2021 ook, maar in de jaren tussen beide perioden zat de piek op 20 en 21. Er is net als bij jeugdige strafrechtelijke daders van criminaliteit in het algemeen geen sprake van verjonging over de langere termijn. Het percentage vrouwelijke daders van ernstig geweld is stabiel en laag. Van de minderjarige strafrechtelijke daders betreft minder dan één op de acht een meisje, terwijl van de jongvolwassen daders ongeveer één op de twaalf een vrouw is. Dat aandeel is aanzienlijk lager dan bij criminaliteit in het algemeen.

Ook een daling in het aantal ernstige geweldsfeiten in 2010-2021, maar wel een stijging tussen 2018 en 2021 die zich concentreert in de G4-steden

Naast aantallen jeugdige strafrechtelijke daders, is er ook gekeken naar het aantal feiten waaraan zij schuldig zijn bevonden. Het aantal ernstige geweldsfeiten dat gepleegd is door jeugdige strafrechtelijke daders is gedaald in 2021 ten opzichte van 2010. Wel is dit aantal gestegen tussen 2018 en 2021. Deze stijging concentreert zich vooral in de grootste vier steden van Nederland.

Afnames in zelfgerapporteerde geweldscriminaliteit tussen 2010 en 2020

Ook de door jongeren zelfgerapporteerde geweldscriminaliteit nam deels af in 2020 ten opzichte van 2010. Zo daalde het percentage minderjarigen dat aangaf dader te zijn geweest van bedreiging of iemand geslagen en daarmee verwond te hebben. Het percentage minderjarigen dat iemand geslagen zei te hebben zonder verwonding bleef onveranderd. Onder jongvolwassenen daalde in 2020 ten opzichte van 2015 het percentage dat aangaf een geweldsdelict te hebben gepleegd. Deze ontwikkelingen in zelfgerapporteerde geweldscriminaliteit gaan dus deels samen met afnames in de geregistreerde geweldscriminaliteit. Ze hebben echter maar in beperkte mate betrekking op ernstig geweld, wat een vergelijking lastig maakt.

Discussie

Een van de belangrijkste bevindingen van dit onderzoek is dat de geregistreerde ernstige geweldscriminaliteit onder jongeren is gedaald in de periode 2010 tot en met 2021. Dit contrasteert met mediaberichten van de afgelopen jaren waarin gesproken wordt over verjonging en verharding van de jeugdcriminaliteit. Van verharding lijkt geen sprake, althans, als wordt gekeken naar de langere termijnontwikkeling in het aantal ernstige geweldsdelicten waaraan jeugdigen schuldig zijn bevonden. Evenmin is er sprake van verjonging. De leeftijdsverdeling van jeugdige strafrechtelijke daders van ernstige geweldsdelicten verschuift amper over de jaren.

Het beeld van verjonging en verharding speelt niet alleen in de media, maar leeft ook onder professionals. Een deel van hen ziet de casussen die zij onder handen krijgen steeds heftiger worden. In het licht van de in dit onderzoek gepresenteerde cijfers is dat niet gek. Over de hele linie mag de geregistreerde jeugdcriminaliteit dan wel afgenomen zijn in de periode 2010 tot en met 2021, maar niet alles is in gelijke mate afgenomen. De afname in het aantal jeugdige strafrechtelijke daders van geweld is minder sterk dan voor criminaliteit in het algemeen. En de afname in jeugdige daders van ernstig geweld is minder sterk dan voor geweld in het algemeen. De zaken of jeugdigen die overblijven zijn gemiddeld genomen daarmee wel ernstiger geworden. Zij bepalen het beeld, in tegenstelling tot de steeds grotere groep jeugdigen die niet in contact komt met justitie. De relatief kleinere afname in het aantal geregistreerde ernstige geweldsfeiten kan daarmee iets zeggen over de feitelijke jeugdcriminaliteit, maar het is eveneens denkbaar dat deze ontwikkeling te maken heeft met prioritering door politie-en/of justitie.

Ondanks de dalende trend op de lange termijn, zijn daarbinnen op de kortere termijn wel stijgingen zichtbaar in de geregistreerde ernstige geweldscriminaliteit onder jeugdigen. Het gaat hierbij onder andere om het gestegen aantal minderjarige strafrechtelijke daders van (poging) doodslag in de periode 2017 tot en met 2021. Daarnaast nam in dezelfde periode de ernstige geweldscriminaliteit onder minderjarigen een stuk sterker toe in de grootste gemeenten in vergelijking met andere gemeenten. Het is

aan te bevelen verder uit te zoeken in hoeverre deze ontwikkelingen te maken hebben met een toegenomen aandacht voor ernstige jeugdcriminaliteit in de grote steden en in hoeverre met andere mogelijke verklaringen. Overigens is het allerm minst zeker dat de gerapporteerde stijgingen in ernstig geweld door minderjarigen doorzetten in de jaren na 2021, gezien de door het OM gerapporteerde dalingen in jeugdige verdachten van ernstig geweld over 2022.

De stijging in het aantal minderjarige verdachten van ernstig geweld wordt in media onder andere in verband gebracht met messengeweld. Daarbij is messengeweld en ander wapengebruik onder jongeren de laatste jaren ook een zorg binnen de politiek en de beleidswereld. In 2020 verscheen zelfs een landelijk actieplan tegen wapenbezit en -gebruik onder jongeren. Dit gegeven roept de vraag op in hoeverre ernstige geweldscriminaliteit door jongeren betrekking heeft op messengeweld en ander wapengebruik. En voor zover daar sprake van is, wat is precies het karakter van dit geweld en in welke situaties en op welke plekken vindt het plaats? In een nog lopend verdiepend onderzoek worden deze vragen onderzocht aan de hand van een vergelijking over de tijd van vonnissen van jeugdige veroordeelden van doodslag.

Uit dit onderzoek blijkt dat de geregistreeerde ernstige geweldscriminaliteit onder jongeren iets afnam tijdens de eerste fases van de lockdowns. Echter, over de jaren 2020 en 2021 als geheel was er juist sprake van een toename ten opzichte van de jaren 2018 en 2019. Dit past bij bevindingen uit meerdere studies, waarbij sprake was van een beperkte of ontbrekende dempende werking van lockdowns op ernstige geweldscriminaliteit. Dit kan mogelijk komen doordat de gelegenheid voor geweldscriminaliteit binnenshuis en op straat niet of maar beperkt was afgenomen, ondanks de wél beperkte gelegenheid voor uitgaansgeweld.

Conclusie

Dit rapport geeft inzicht in ontwikkelingen in al dan niet ernstig geweld door jeugdigen. Het gaat hierbij met name om cijfermatige ontwikkelingen in de geregistreeerde geweldscriminaliteit, met aandacht voor verschillen tussen vormen van geweld, groepen jeugdigen en gemeenten. We concluderen het volgende.

- Er is een daling in de geregistreeerde geweldscriminaliteit onder jeugdigen tussen 2010 en 2021. Door de nog grotere daling in de algehele geregistreeerde jeugdcriminaliteit, kan het lijken dat de problematiek heftiger is geworden. Men ziet namelijk onder de jeugdige strafrechtelijke daders een hoger percentage jeugdige veroordeelde daders van (ernstig) geweld. Dit neemt echter niet weg dat ook de geregistreeerde geweldscriminaliteit door jeugdigen over de langere termijn is afgenomen. Deze constatering ontbreekt nog weleens in berichtgeving over de actualiteit.
- We zien op de kortere termijn, tussen 2018 en 2021, een afvlakking van de daling in geregistreeerd ernstig geweld door jongvolwassen strafrechtelijke daders en zelfs een stijging in het aantal minderjarige strafrechtelijke daders van ernstige geweldsmisdrijven. Of deze laatstgenoemde stijging doorzet is de vraag, zeker gezien het gedaalde aantal jeugdige verdachten van ernstig geweld in 2022. Desalniettemin is het belangrijk de ontwikkelingen in de gaten te houden.
- De stijging in geregistreeerd ernstig geweld tussen 2018 en 2021 concentreert zich in het aantal minderjarige mannelijke strafrechtelijke daders van de delicten zware mishandeling en doodslag en in de grote steden. Het overgrote deel van de delicten heeft betrekking op een poging, dus niet het voltooide delict. Het is onduidelijk in hoeverre de stijging te maken heeft met een daadwerkelijke stijging in ernstig geweld, of een grotere focus van de overheid op deze delicten onder minderjarigen

in de grote steden. Vervolgonderzoek is nodig om dit uit te zoeken. Een concentratie van de problematiek binnen bepaalde groepen en steden nodigt namelijk wel uit om beleid gericht in te zetten op deze groepen en steden.

Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) is het kennisinstituut voor het ministerie van Justitie en Veiligheid. Het WODC doet zelf onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek of laat dit doen door erkende instituten en universiteiten, ter ondersteuning van beleid en uitvoering.

Meer informatie:

www.wodc.nl